

VEN. GUIBERTI ABBATIS

AD OPUSCULUM DE VIRGINITATE

EPISTOLA NUNCUPATORIA.

311 *Quam de se auctor humiliter sentiat.*—Etsi nos tam eximie hujus virtutis et credimus, et credi volumus, pene totos exsertes, si copiose ipsius glorie eminentiam ne excogitando quidem attingere, nedum explicare, possibile est, tue dilectioni, licet supra vires a nobis exigat, nihil novimus quod usque ad sanguinem sit negandum. Præsertim cum ad puritatis studium nostra te oratione inhortari expetas, quamvis incongrue, et indigne nos hac de re constet esse dicturos, arbitramur tue petitioni non obedire netas. Notitiam sane divinæ paginæ, etsi tenuiter, attigimus, cujus præcepta scita verbo, sed opere incognita, maxime, fateor, nostræ damnationi didicimus, si vel ea, non dico his qui respuunt, sed pie rogantibus dilargiri distulerimus. Si ergo nec salutis, neque præmii cura nos advocat, saltem undecunque desperati, et quasi pro certo puniendi, id solum in omnimoda illa poena lucremur ut non pro benedicendi inertia, cum pro aliis male gestis plectemur, dolor nobis gehennalis accrescat. Nec enim absque remedio est, si inter mortes vel ab uno nos redemerimus ictu.

Tibi igitur humiliter, licet aliis impudenter, obtemperare proponimus; sed a te, seu a quibuslibet nobis exprobrandum non est, cum ea de qua cupimus tractare virtute vacui reperti fuerimus, cum idem coacti fecerimus. Et certe si hoc ipsum ex nostro arbitrio, simpliciter tamen, et non quasi ex magisterii auctoritate fuissemus aggressi, spontaneum nostrum bonum non supercilio, aut temeritati ascribi, sed gratulatorie excipi debuisset.

A Est et altera ratio non admodum cassa. Si enim persona quælibet sacris enuntiandis dogmatibus sibi minus apta videtur, et ex pravæ conscientie objecta silere disposuit, nimium pudens mihi videtur iste, hunc inutilem necesse est mutet intuitum, et licet plenarie corrigere non possit vitium, agat tamen pro persona quam portat. Talentum humo non subruat, etsi non doctoris, aut prædicatoris officio, clamet, ne secum alii pessima sectando pereant, vel præmumentis voto.

Doctus, licet peccatis obnoxius, debet alios verbis ad meliorem frugem provocare. — Verbi gratia: Ecce cujuspian divitis filius, paterno aere consumpto, relicta sibi prædia abliguriens totum gulæ immersit, et egens ad infame vivendi devenit exemplum. Si igitur talis, erroris quidem poenitens, sed pristino statui redire non prævalens, aliquem moneret lecupletem ne nimia effusione suas dilapidaret opes. Vide, inquiens, ne ventri aut inutili largitati studendo ad hoc ut mei sis similis delabaris, quis istum in hoc ridiculum aestimaret? Sane iste aliter audiendus quam ille quem quondam Terentianus legitur Parmeno risisse: Scitum hercle, aiens, hominem, qui de stultis prorsum hominibus insanos facit (TER. Eun. II, 2, 23). Ille suæ gulositatis fortunas jactando miserum incitat auditorem, is ne ad calamitatem ruat, sui imitationem caute evitare doceret. Sed quia nos nosti, et quales nosti a talibus admoneri cupis, pudore recusso, non qua debemus sed qua possumus, tuis auribus voce cantamus.

OPUSCULUM DE VIRGINITATE.

PRÆFATIUNCULA.

Poesi plus justo delectabatur auctor. — Subjectum valde in tenera adolescentia positus peregi opusculum: Nam cum arti metricæ, quæ comes esse consuevit tumoris ac lasciviæ, plus justo insisterem, quidam e meis contubernalibus, homo sine invidia litterarum studiosus, qui rogatu suo plures a me carminum nœnias extruserat, Salomon nomine, ad hoc etiam impulit ut super virginitate aliquid dictitarem. Quod opificium, utpotè insolitum, metuculosus [*al.*, meticulosus] aggrediens biformiter horruï, dum et lusibus versuum mens dedita, seria prosaicæ gravitatis minus attigerat, et res, quæ tractanda proponebatur, difficilis etiam grandævus intellectibus

erat. Quod quomodo explicuerim curiosus sic lector advertat ut, quæ bene senserim, Deo, si qua secus quam debui, pubertati referat.

CAPUT PRIMUM.

Quam excellens sit virginitas et ardua. Voluptuosi, quomodo possit contineri, capere nequeunt. — Quid mirum, si illud felix integritatis nomen adeo gloriosas in humanis moribus possidet laudes, cum per homines suo adhuc cinere amictos, et cadaverosi hujus corporis de fasce gementes, suum, modo satis arduo, et pene vires excedenti imitatione, auctorem sectari contendat? Arduo quidem. Et non minimum, cum eos, qui diuturno carnalis experien-

tiae usu jam extædiari debuerant, videamus in tantum tali appetitui non valere resistere; quinimo non velle, ut mirentur etiam ipsos, qui se continent ab hoc negotio, cohibere se posse. Quod plerumque malum acrius ac magis indomitum, pro pudor! in his quos fatigat senium, quorum caput pessima longævitæ incanuit, reperiri solet.

Deum imitatur qui virginitatem servat. — Pene, inquam, vires excedenti Deum imitatione sectatur, cum contra naturalis irritamento caloris, et ingenitæ titillationis acumina, non in alterum, sed in semetipsum **312** de certando, quod difficilius est, sempiterno conamine refragatur. In re qualibet exteriori evincenda sæpe valent astuta ingenia, armorum vires, machinæ, obsidionum molestia. Operantur interea per verborum fallaciam plurimi, quæ non possunt per prælia; sed horum nihil in intestinæ negotiis quidquam juvat. Se enim quisque penes se habens, imo se in se ferens, quia aliud quam quod est quisque non est, nec in duo dividi, ut pars parti adversetur, potest. Seipsum plerumque superare in tantum pene non potest ut sua a seipso dissecari membra posse levius æstimet quam nolle id quod se velle et appetere ipsa potissimum natura docuerit.

Cum igitur voluntarie quidpiam mens ambiat (de his cupiditatibus loquor, quæ nos originaliter afficiunt) et universi illico corporis amor voluntati mentis comes assistat, cum flagrent venæ, cum cordis robur elanguet, cum ignis intimus viscera lassa resolvat, cum caro et animus in unum miserabiliter ruant, quæso, in uno illo tunc homine tot ictibus obruto, quæ pars remedium aliunde delatura remansit, unde ad reprimendum mentis rogam vel minimam stillam eliciet, qui totus est flamma? mirum nempe unum aliquid contra se in bellum suæ propriæ voluntatis posse consurgere, ut in cuius desiderio præcipue defecerit, id ne agat sibi imperet.

His exercitari docta conflictibus illa viva antiquorum sagacitas, dum inter se et bestias quid debeat rimatur distare non unum a Deo in nobis corpus esse debere et spiritum, ut nil efficiat spiritus nisi quod corporis usui prosit, quod satis in animalium vita promptum esse dignoscitur, prudentissime reperit, et ut non alterutrum alterum vicissim aut subigeret, aut præferret, sed regimen totius mortuum corporis spiritui æterna soliditate maneret, et se homo adversum se divisum perpetua horum duorum hostilitate noscet, dum viveret nos instruxit. Sed Deo opitulante de his alias morosius tractare licebit. Ad prioris quam prælibavimus sententiæ redeamus exordia.

CAPUT II.

Virtutes simile quid cum Deo. — Cum omne datum optimum, et omne donum perfectum a Patre descendat luminum (Jac. 1, 17), prudentis animi cuique attendendum est, quomodo quæque quas ex eo excipimus fonte virtutes, quiddam suo semper simile habeant præbitori. Si Deus noster, ut scribitur, ignis

consumens est (Hebr. xii, 29), non inconcinnum æstimo quod hi igniculi, quasi quidam æternalis illius solis radioli, nos ad eundem a quo infunduntur, arrigunt. Sed patenter rei hujus cunctiat consideratio, et nostra ab ipso procedere debere credi bona, et nullo modo credi debere bonum, quod ad ima et terrena nostros, quamvis imagine pietatis, imprimat cogitatus. Si namque materialis hæc flamma suæ sic naturæ semper indicat qualitatem, ut indesinenter ad superna contendat, quanto plus incorruptibilis illius ignis portiones, scilicet a Deo nobis insitæ virtutes, ipsum imitari ad ipsumque evolare debent? Hæ sunt illa Dei similitudo, ad quam homo in Genesi legitur factus (Gen. 1, 26), hoc signatum super nos lumen vultus ipsius (Psal. vii, 4), propter hoc, juxta illud poeticum:

Os homini sublime dedit, cælumque videre [al. tueri] Jussit, et erectos ad sidera tollere vultus.

(Ovid. Metamor.)

Ut cuius regionis esset accola futurus, illuc crebro lætæ spei inferret intuitus.

Omnes itaque virtutes, cum, ut dicere cœperamus, simile quid suo portendant datori, hæc, de qua loquimur, integritas mentem sui hominis servans, et corpus integre purificat, geminoque quodam officio similitudinem sui Conditoris affectat. Et hæc quantum reor cæteris specialius. Aliarum sane pleræque ita soli menti pertinent ut si plenarie habeantur in animo, quamvis diversâ et penitus sæpe contraria exhiberi videantur exterius, mens tamen solida absque ullius destitutionis damno arcem suæ obtinet bonitatis, verbi gratia, inter operandum aliquis orat, et ore compresso, immotis labiis dum universi in quovis exercitio corporis implicat artus, Deum sola meditatione precatur. Alter filium pro ipsius flagellat facinore; prælatus quilibet in subditos æcerrime, et, ut putatur, plus æquo infrendet, et tamen discretionis neuter prætergreditur libram, qui scelera ferire, non explere noverit iram.

Ad servandam pudicitiam continuo invigilandum est. — Hæc sane cum cordi mundando, cautissima provisione incumbat, membra totius corporis, ac si quosque, qui suæ præsentis domui officiales, observat, ne eorum inertia, seu libidine interiori substantiæ diminutio fiat. Et licet sæpius animus quiddam polliceatur quietum, ne se velle nisi pudicitiam pacemque testetur, nulla tamen securitate sua patitur membra laxari. Jam illam cœli civium serenitatem etiam inter carnis crebra convitia quasi dissimulato cogitatum strepitu imitari affectat, imo illum summum æternæ quietudinis sinum, cui nulla admistio incommodi accedit, cui proprie, et non collative, sed naturaliter essentialis inest integritas, cui per se, et ex se, et in se existenti nihil eorum quæ per aliquid, aut ex aliquo facta sunt necessario accedit, nec Creatorem adminiculo suffulcitur. Extra quem nihil omnino conditum continetur.

Vere feliciter æmula, nil in se extraneum admittens, quidquid corrumpit fugiens spiritus et carnis impassibilitate prosequitur. Felix! et millies felix

audacia, quæ, etiam cœlestium spirituum gloriæ A simili non contenta, ipsius sui, quod dictu mirum sit, tranquillitati **313** beatæ nimium invidet Creatoris, non spe quidem eandem, quæ Deus est, naturam adipiscendi, sed eâ qua sancti ex Dei filiatione deificantur requie et pace fruendi. Hæc est illa fortitudo asini, non ob irrationabilitatem, sed ob mansuetudinem tolerantiamque in Issachar benedictione positi (*Gen. XLIX, 14*), qui videns requiem a carnalium bello tumultum, quod esset bona, et terram, corporis scilicet in quo nunc peregrinando hospitatur carcerem, quæ milibus in possessionem dabitur, quia optima, humerum supposuit ad portandum pondus diei et æstus, et habitus est contemptui, quasi quædam gravis molestia mundi luxus. Hæc sunt sanctæ hujus prima excogitamenta virtutis, ut sicut suus auctor essentialis potentia ab omni motu, et superflua cogitatione dignoscitur exsors, ita quemque sui studiosum integritas quantum in corruptela positus homo fieri patitur, ab inordinato quolibet impetu reddat immunem; in tantum ergo similem dixerim.

CAPUT III.

De Filii Dei temporali generatione. — Accedit et huic tam præcipuæ adventioni altera non usquequaque improbanda ratio, quod videlicet indisputabilis ex Patris æternitate cœterni Filii ortus, non de exterioribus adhibita, quæ illi nativitati cooperaretur, substantia, ne nostrarum geniturarum, conjugaliūve necessitudinum officio, corruptivoque semine C constat celebratus, sed ex illo inscrutabili sacrario, thesauroque Patris, non aliud quid alterum quam quod ipse, aut effigiale, sed sua, absque qua nec puncto quidem fuit, sapientia virtusque prodiit, competenti sibi generandi modo, ut ipse munditia mundificans omnium quæ mundificat glorias excederet, et ex se, igne scilicet vivificante, qui cuncta foveat Filius tanquam splendor exiret. Talibus ad roborandam continentiam Christiana vivacitas instruitur argumentis, et in temporaria voluptate gerenda cedens aliis, omne quod sibi de sæculari amore irrepit, subnervat, et perpetuam sterilitate mundo infructuosa marcere disponens, spiritualiter Deo secunda, et illibatæ de pretio pudicitiae, omni flore gratius, spe gaudiosa præpollet.

Cum igitur Deum, non sine Scripturæ testimonio, quasi quemdam ignem accipiat, de quo nil nisi quod spirituale sit certum est gigni, non absurde ei in isto se comparat, quæ dum ruitura carnis posteritatis sese spontanea privat, fit ut eo studiosius demum fidei documentis, quos poterit Deo parturiat, et non morituræ sobolis semen ad dolorem, sed æternaliter victuræ ad gaudium fundat. Nefarium est si Christianus quispiam tam beato vitæ generi refragetur, et nimis causetur arduum, nec debere servari contendat, cum apud veteres observatum evidenti gentium litterarum patescat exemplo. Vestam quamdam voluerunt esse deam, quam et matrem magnam, et nescio quæ alia infinita de ea fabulantur, quam,

quia virgo fuit, inter cætera potentiae suæ miracula adjicientes, deitatem sibi ignis ascripserunt. Ignis enim nihil generat; nihil etiam virgo. Unde et virgines ipsius servituras fano cum instituissent, tanta disciplinæ severitate earum lasciviæ obstiterunt, ut legibus edicerent Vestalem virginem stupri insimulatam, et convictam, cum suo vivam stupratore terra debere obrui. Quod attentissime vestigare, nec inultum dimittere Romanis solertia multa fuit.

Si igitur tantopere vilissimum, ne laberetur, vitrum tunc temporis servabatur, quod certe cum præcipue reniteret nullum erat, et integrum ne duod quidem vilia cornu valebat. Quid illud omni topazio nobilius margaritum debet habere custodiæ, præsertim apud nos, quibus sua præ auribus crebro Jeguntur præmia? locum ergo in Christiano pectore virtus obtineat, quos regno et gloria pollicitis Christus invitat. Si inter paganismum viguit, cum sine vitæ utriusque præmio sola greges miseros poena cogebat, amplectatur suam solitudinem quisquis jugali consortio huc usque caruit, et ex conjugatorum molestiis, imo miseriis, astutior factus, suæ paci, magis vero beatitudini nunquam deceptus, precor, invidet. Noverat plane Apostolus cum clamaret, tribulationem habituros hujusmodi (*I Cor. I, 28*), sed quam bonum sibi fore non reticet, si sic manerent, uti ipse maneret (*Ibid., 7*). O quantæ alacritatis penias, quibus coclum subeat, sibi subripit qui tam negotioso commercio se immergit!

CAPUT IV.

Ratio qua virginitas amplectenda suadetur. — Excitat, et non injuria, sed perquam juste illud etiam ad hujus virtutis amorem, piorum quorumque affectus. Quod scilicet olim propositum a sæculis incorporandi verbi mysterium, non aliunde quam ex sacrosancta pretiosæ Virginis alvo patratum, de suæ salvationis jucunda proventu, fidelis mens nulla non gaudet. Quis enim vel quæ potius posita in ancipiti de sua servanda virginitate consilio, dum eminentissimum decus tanti partus attendit, non ad proseguendam protinus vestigia tantæ Genitricis aspiret? Mirandum si sufficere considerando huic miraculo valeremus, magnopere nobis esset quod Deus humanæ continentiae bonum adeo magnipendat, cum omnes nostræ munditiæ suæ puritati collatæ, pannus menstruatæ a propheta **314** judicentur (*Isa. LXIV, 6*), et ea, quæ plerumque ipsi in nobis minus placitura putamus, aut certe quod non sine poena est, habenda pro nihilo (*Luc. XVII, 10*), hæc, etsi apud nos nulla sint aut vilia, tantopere acceptare dignetur. Cum enim aliunde, et longe nobilius, sublimiusque quam feminea sit virginitas, multis modis aliis sese procreare divinitas posset. Licet enim foret virgo, tamen quia femina, uteri sui dignitas non confertur ad Deum, qui virtutum quarumque glorias mortalibus intimare veniebat. Singularem istam, quam ne conjugium foedare videretur, laudavit quidem, sed non ex præcepto edidit, quam reverendæ

et mirabilis æstimari debeat solo, ut sic dixerim, A nutu suæ electionis ostendit.

Elegit ergo suo corpori Virginis corpus, quodam nobis modo silenter innuens quod aperte hæc sonare videatur: Etsi vestræ causa fragilitatis, imo ne conjugia malum putetis, ut virginitati studeatis præcipere vereor, evidentibus tamen meæ conceptionis conversationisque indiciis, ad quid potissimum anhelare debeat insinuo; cum per integram natus ad vos devenerim, et integerrime vobiscum me habuerim, et inter eos, quos mei magisterii scholæ asciveram, omnes quidem præcipue, sed illum specialius, qui Virgo fuerat, meæ charitudini familiariusque allegeram. Quos ergo privilegiis me honoratioribus donare videtis, quanti apud me sint eorum sinceritatis merita cæteris clariora pensare debetis. B Sufficere possent hæc virginitatis exempla.

CAPUT V.

Angelos puros et corporis expertes sibi ministros elegit Deus. Dignitate angeli præcellunt homines. Angelos longe superat B. Virgo. — Aliud quoque non præterire operæ pretium reor, quod illud singulariter mundum, utpote quod est et supra et extra etiam mundum, cui nihil, dum corruptibilia regit, corruptibilitatis aut vitii infligere aliqua valet molestia, non alios ad sibi familiaris obsequendum quam incorporeæ substantiæ creaturas assumpsit. Quos sicut jam immutabiles æterna Deo obediendi voluntas, et excellentis honor naturæ, ab omni quod est indecens integerrimos reddit, sic suo Auctori creaturis aliis gloriosus eorum ordo vicinior hæsit. Quorum quanta habeatur summa, quamque præemineat dignitas, ex eo præcipue potest perpendi quod certa auctoritate scitur nullum hominum ad eum sanctitatis gradum pertingere posse, ut minimum angelorum gloriæ quantitate præcellat. Inde tamen excipiuntur quæ Dominum gloriæ ex se protulit Virgo, cui per Filium nil cœlestis non subjectum, non novitia; sed veteri et probata testificatione didicimus.

Omni itaque nobis acumine animi pervidendum Deum, cum sibi ministros instituit, tunc adhuc futuro generi hominum, quos peccaturos noverat, mutatam quamdam in suis angelis regulam præscripsisse, ut cum Regis sui curiam et ejus officiales singulos D attenderent, in cubiculariis et pincernis, ut ita loquar, familiarioribusque necessariis singularem munditiæ claritudinem mirarentur; et exinde colligerent, quod intra palatinorum ejus contubernia admitti nullo modo possent, nisi maximo sudore ejusdem participes nitoris ac pudicitiae, quam illi naturaliter insitam possident, prius esse curarent. Non autem eos carnali præpeditos condidit gravædine, quibus colluctatio adversus carnem esset et sanguinem, et violentia diuturna belloque nimio tandem sicuti nos ad impassibilitatem pertingerent; sed absque sexu, absque exteriori interiorique creans molestia, similitudinem nobis perfectionis, cujus conformitati inhiare, quantum nostro pulveri facul-

tas est, indesinenti studio satagamus, præfixit eosdem.

Sed hæc tanti decoris, hæc tam digna Regis Dei familia, quibus nihil post suum auctorem conferri potest, illi in mulieribus benedictæ, quæ Deum suum peperit, virginitati subjacet, et ipsa vere sublimis, quia humilis, dum sui dispensationem Conditoris adorat, ejusdem dispensationis ministram consequenter honorat. Læta se ei subjicit per cujus officium partus damna proprii ordinis, de humani generis supplemento reparari gratulabunda cognoscit. Mirum sane, sed veri plenum; Virginem angelis principari.

Sed scio mihi objiciendum non Virgini, sed Domini Matri angelos fore subjectos, rem in nimium me extollere velle. Esto, attamen constat quia si Domini Matri subjiciuntur, et Domini Mater non esse virgo non potest, profecto Virgini subesse probantur. Privilegium siquidem potentiæ ascribendum est Matri, sic tamen ut virginitas non negetur pariter honorari, quamvis ejus laudi, integritati scilicet satis esse queat, quod de illibata nascitur Deus. Sed quid tantopere a proceribus ei honorem queramus impendi, cum per se Rex ipse ita eam muneribus prosequatur, ut ille affectus, quem beato apostolo, qui pectori ejus cœnantis incubuit, Matri ad totius decus gloriæ sufficere posset. Mira cætera, quæ pene modum felicitatis exeunt, pigritamur attexere. Pensanda sagaci ea lectori committimus, qui si plene intenderit, quod queratur de Joannis honore non erit, qui virgo Virginis Filio sub tanto matris adoptiva successione successit. Haud dubium igitur, quin majestas angelica omnem virgineum ordinem præmaxime veneretur, cum nihil inter quarumque virtutum sanctos nobilior, sibi que similior habeatur.

Ad quid Paulus dextrum, Petrus sinistrum locum obtineant in picturis. — Illud quoque laudi isti ex superfluo adjicere **315** audebimus quod in veteribus quibusdam Romæ picturis Salvatoris imago Paulum dextræ, Petrum vero apostolum, quod præposterum putatur adpictum, perhibetur habere sinistræ. Quod cum quid significaret is ordo, qui videretur inordinatus, a prudentibus exquisissem, dictum mihi est, Paulum fore idcirco ad dexteram; quod virgo fuerit, Petrum ad sinistram, quod conjugatus. De Petro nemo hæsitat, cujus ex Evangelio socrum, filiam ex gestis Petronillam novimus. At Paulus plurimum aliquibus forsitan scrupulum movet, sed si verba ipsius pro ipso consulere volumus, fateor lucidum quid reperimus. Qui cum consilium nubentibus, et uxores ducentibus daret, intulit novissime melius illis futurum, si sic permanerent sicut et ipse (*I Cor. vii, 40*). Ex quo hæc opinio non prorsus ignava putatur. Dum enim ante Christianismum patrio suo Deo sine querela se deseruisse testetur (*Phil. iii, 6*), et æmulatorem divinæ legis, paternarumque traditionum se supra suos cœtaneos exstitisse commemoret (*Gal. i, 14*), et hoc in adole-

scentia, in qua et ad fidem vocatus est, frustra putabitur postmodum Christianus amisisse, quod Judæus observat.

Æstimatio igitur, quæ in tam celebri urbe et urbis loco, Ecclesia videlicet B. Petri, sub tot pontificum prudentia coaluit, ad certum nobis habenda est. Eusebius Cæsariensis cum hujus Apostoli dictum de potestate sororis mulieris circumducendæ (*I Cor. ix, 5*) in ecclesiastica Historia retractaret, sororem absurdissime Pauli dixit uxorem. Quod nos ita refutamus, sicut illud, quod ad Abagarum Epistolam scripserit Dominus. At ergo dominus Paulus non sine re in ipsa ejus basilica præponitur Petro.

CAPUT VI.

Castitas post conjugium, vel lapsum magni est nãbenda. — Sciendum inter has virginitatis laudes, continentiam aut post conjugium, aut post lapsum magnis itidem attolli debere præconiis, quæ tantis muneratur præmiis quanto acrioribus de experientia voluptatum exagitur incendiis. Quò enim gravius luctantis est prælium, gratius et gloriæ sequitur incrementum; licet nullis sudoribus ad ejus qui immaculatus est venire possit tripudium. Quos ego duos ordines, duorum illorum ducum typo arbitror posse intelligi figuratos, Moysi scilicet, et Josue, quos Hebræis nemo olim ambigit esse prælatos. Moysen ergo, quem duarum conjugem mulierum noximus, peccata carnis expertorum vitam significare credamus, qui de Ægypto cum filiorum Israël exercitu fugiens, aquis hinc inde stantibus mare transiit Rubrum (*Exod. xiv, 22*), quia cum quis in mœrere et tenebris mundi positus de suæ actionis fœditate erubescit, et eundem mundum deserit, omnem suum cogitatum, quem ad Dei visionem informat, quasi quemdam Dei populum secum ductat, et hoc per mare Rubrum, id est per amaritudinem, multam lacrymarum, quibus peccata sibi remitti clamat dicens: *Libera me de sanguinibus, Deus (Psal. l, 16)*. Cujus undas quasi muros dextra lævaque habet quia sive tentetur, sive quietem mens habeat, suspirio et precibus, et in prosperis et in adversis nulla unquam remissione præmunire cessat.

Quarum affluentia Ægyptiis, id est criminibus vitæ anterioribus submersis, ad solitudinem deserti, scilicet aliquantulam cordis serenitatem, ubi remotis urbanitatibus Deo, sibi que vacantiis vivat, accedit. Ibi in sui solius bello occupatus cogitationum importunitates, quasi vulgi enormis querimonias adeo graves plerumque patitur ut nisi ad Domini oraculum, id est orationem, sæpe recurreret, tolerare vim tentationis nullo modo sufficeret. Ibi vitulus superbiæ clam ipso factus erigitur, sed a suis auctoribus continuo comminutus consumitur. Ibi Beelphegor, id est Priapus dux libidinis furtivæ a procaci turba, sed mox propellendus admittitur, et ipsæ victoriæ quoties celebrantur, non sine damno plerumque, et aliquantulum difficilius, perpetrare noscuntur. Novit enim Deus sæpius expedire his qui,

A post peccata ad se conversi, ad aliquod perfectionis fastigium pertingunt, ut adversis crebro premantur, quia sicut pauperes qui repente quolibet modo ditescunt facile superbiunt, sic tales nisi assidue penis terantur cervicem pristini obliti erroris erigunt. Unde et rara minusque diuturna eis contemplationis virtus suppetit, quæ etsi aliquoties sibi conceditur, ad hoc fieri creditur, ut cum ad horam cœlestis quidpiam mente attigerint, nec tamen quando voverint post amissionem ad id ipsum redire valuerint, peccato suo imputent, quod videndis cœlestibus minus valent. Quod per illud innuitur quod Moyses montem conscendere jubetur, ex quo terram promissionis contempletur, cui tamen in ea habitare non datur. Sanctorum enim conversatio in cœlis est (*Phil. iii, 20*). Sed si omnes illuc ardent per mentis desiderium, non tamen omnes æqualiter illic habitant per contemplationis donum.

Josue eos qui baptismalem candorem conservarunt indicat. — Et Josue, qui in Dei tabernaculo, id est militia mansitans, sub quadam virginali reverentia Mosaicæ disciplinæ indivisus semper inhæsit, et nulli obligatus conjugio cœlebs mansit, horum, qui integritate corporis, et animi pollent, gestare mihi creditur formam. Qui secundo populum circumcidens (ut qui baptismum aliqua maculaverint labe, eos ostenderet conscientiam confessione debere purgare) ad Jordanis introitum ducatum Israelis accipit, quia tales, qui ab ineunte ævo amore divinum conceperint, cum ad eorum descensum, quod Jordanis interpretatur, scilicet ad cogitatum suorum humiliationem, non timore criminis, sed regni desiderio pervenerint, motus mentis **316** corporisque impetus, quasi levis vulgi turbas, spiritus imperio protinus addicunt. Per aquas plane Jordanis, illa prorsus absurde compunctio mihi sentienda videtur, quam non amaricat, instar maris; facinoris perpetrati memoria; sed quam omni potu ciboque voluptuosior efficit æterni gaudii nanci-scendi fiducia. Quæ, juxta nominis etymologiam, diuturnam sui descensus moram in convalli vitæ istius illacrymat, sed tamen spe fructus percipiendi sæpius maxima hilaritate triumphat.

Iste Josue, dum hujus beati fluminis profunda vestigat, duodecim pretiosos illic lapides reperit; quia videlicet legis Decalogum, vel potius universa Scripturarum præcepta; quæ numero valent denario pro sui perfectione signari, solis duobus didicit mandatis charitatis impleri. Cum enim cujuslibet mens adeo sincera crebro compungitur, nihil invenias ubi tantum de Deo discatur.

His ergo demum purificata fluentis, terram promissionis ingreditur, quia in contemplationis æthere constituta, quasi quædam nobilis aquila singulari amplitudine spatatur. Talis etiam quisque non solum per se ad tantum culmen evehitur, sed et per eum aliis eadem gratia impertitur, dum plerumque, quæ sint illa indefectiva cœlestis regni bona, potenter docendo secundum capacitatem cujusque

auditoris, tuniculum locutionis exporrigit. Qui tamen cum omnium mediocritati conformare sese non despicit, ardua sibi et montana, uti olim Josue, pro suæ conversationis excellentia eligit, et attribuit. Impugnationum discrimina si contigerint, ad felicem illico perveniunt tanta alacritate triumphum, quantum nulla virgineum flamma excitat de experientia voluptatis affectum. Etsi bella frequentia, rara omnimodis ibi damna, nulla murmuris memoria, nec de regressu in Ægyptum crebro sub Moyse reversata fabula. Bella, inquam, etsi assidua, jam non adversus carnis incendia, sed contra ea quæ extrinsecus infligit principum aeris hujus spiritualis nequitia. Hæc nos non comparando ut alterum alteri præferremus duorum horum diximus, sed ut aliquid nostro operi de veterum gestis typice attexamus.

CAPUT VII.

Quo modo generationi intendissent primi parentes si non peccassent. — Sed inter ista optime satis nostræ occurrit memoriæ creati hominis, si in paradiso perseverasset, qualis vita, imo ex conjuge sibi data, qualis futura esset propagatio, si sine peccato conditus creditur, et sine damno totius suæ bonæ originis, quæ nisi per peccatum non patitur damnus victurus, vel Deo obedisset, si non peccasset, perenniter esset, et felici loci jucunditate fruiturus, pro certo etiam et sine peccato generaturum constitisset. Si tamen dicere audeamus, quod talis, tali in loco, a talibus quoque personis exerceri opera posset. Sed si non generaturi in illo, qualiscunque ipse esset, loco dicantur; et hoc commercium, quod modo prorsus reputatur immundum, a tam mundis non fiendum astruitur, fabula esse videbitur Deum homines duos, ut duo soli toti terræ præesent, creasse, frustra etiam eis *crescite et multiplicamini* dixisse. (Gen. 1, 28).

Etsi generassent, virgines nihilominus permansissent. — Sed quia mira est absurditas id sentire, intendamus quis modus generandi esset, qui sine piaculo peragi posset. Nulla assertionem indiget, hominem absque delicti contagio si creatum dicimus. Si sine omni malo, ergo et carnis stimulo, quod malum est, penitus caruit. Si carnali motu caruit, procul dubio, si verbo Dei paruisset, æternaliter virgo mansurus fuit, et tamen multo plusquam virgo hic; a virginibus enim multo sua sudore voluptas restinguitur. Huic neque quod tentaret, neque cui tentanti resisti oporteret, inerat, sed novum istud, et singulare mirum virginem scilicet Adam generare, virginem scilicet Evam parere. Unde et illud beatum superque omnem hominum quæ nunc esse possit beatitudinem felix sæculum fuisset, si fuisset, quasi enim non fuit, quod in ipso suo principio cum esse cœperit, esse destiterit. Certum sane habetur illa membra, quæ generandi explent officia, sine pravo calore non solere moveri, motusque illos, quos jam patimur naturales, sine peccato non posse fieri, quod totum sic a nobis tunc alienum foret, ut sicut pes aut manus, seu alii quilibet artus, innocenter

sæpe moventur in nobis, sic totum illud negotium in nullo patrantium animum, carnemve a bono quolibet affectu detraheret, et sicut in gignendo nulla utrobique dominaretur passio, sic in partu nullum dolorem inculceret effusio.

Unde originale peccatum. — Inde jam prolapsa per suam inobedientiam origine vetus illud peccatum, a parentibus in eos, qui nascuntur ex concubitus voluptate devolvitur ut semper veteris damni immensitatem ex novis et quotidianis suis corruptionibus homo miserabilis penset, et intimam animæ vilitatem ex corporis tam sordida procreatione perpendat; et jam saltem sero malis, etiam quæ minima putat, voluntarie se pertimescat immergere, cum maxima soleat ædificia permodicæ quantitatis scintilla, si male foveatur, exurere. Idcirco suæ vitiatæ propaginis non ignarus David conqueritur in iniquitatibus se conceptum (Psal. 1, 7), et se aspergi illo hyssopo, qui nos humilitati suæ informans pulmonem tumoris expians, sanum nos sapere docuit, postulat, et se lotum baptisate gloriosa præsumptione testatur super nivem protinus dealbari (Ibid., ix). Ad hoc primæ suæ creationis initium hujus nobilis virtutis respondet intentio, quæ dum majora se, et quæ in præsentem consequi plenarie non valet, **317** laudabiliter æmulatur, quiddam inter cæterarum virtutum glorias singulare habere meretur. Dum enim avidius insequitur illud quod perdidisse in patribus se recollit, efficacius invenit quod nullus dissimiliter querens similiter adipisci possit.

Illud itidem contemplantur qui huic proposito adhæserunt, quod in ea hominis parte, cui proprie Dei imago impressa est, integritas quædam et angelica manet sinceritas, quam licet corpus, quod corrumpitur, aggravet (Sap. ix, 15), et terrena inhabitatio deprimat, nihil tamen est quod eam a corpore suo liberam tentet aut ad vitia carnis ulterius inflectat. Sed tota angelorum cohabitationi habilis effecta, ad suum purissima evolat Conditorum; eam enim quam æternam Deitas et incorpoream fecit, non est immerito quod eam sua proprie similitudine insignitam dixerim. Vim igitur suæ rationis ad animæ naturam mens quæque munditiæ intenta convertit, et, dum sibi in se ipsa exemplar propositum agnoscit, et se in duobus, altero quidem infimo et corruptibilibus indigenti, altero spirituali et ad æterna tendere debenti, constare attendit, totum se meliori parti confert, et ad eam cui magis gloria incorruptibilitatis pertinet, quam nulla corporei fluxus fragilitas obsidet, imperium sui totius optime discernendo transfert. Anima nempe nisi carnis mollitiæ laberetur, et extra corpus semper esse liceret, in quo ab angelis distaret? Quid ea parius, quid integrius esset secundum quemdam modum non video. Ad hoc ergo suum corruptibile quisque pius inclinatur, ut quasi duci perspicaciori meliusque sensato incorruptibili suo, hoc est spiritui regendum subjiciat. Recta itaque consideratione ad imitatio-

nem sui superioris caro contendit, quia dum forsitan excellentiora, seu cœlestia, mente contueri non est possibile intra seipsum homo ex Dei opere, qui provide totum fecit, præscriptam et proximam omnino inveniatur formam, ubi quid agendum sit, relegat, et quasi ad applicitam normam pravitatem suæ dirigat actionis.

Ad postremum denique valet virtutis hujus gloriæ commendandæ, quod eam cui redimendæ suum pretiosum impendit cruorem, sanctam videlicet Ecclesiam, virginem appellare Deus gratiosissima quadam delectatione consuevit. In quo etiam perlucidum est in pudicitia observantia miro modo ipsum delectari, cum proprium istud suis generaliter fidelibus nomen toties soleat coaptare. Hanc virginem beatus Apostolus illi uni viro, qui solus cunctis sufficiat, castam exhibendo desponderat (*II Cor. xi, 2*). Quibus omnibus etsi non inesset carnalis integritas, tamen illibatæ inviolabilitas et soliditas fidei non deesset.

Hæc igitur virtus aggredientibus se, uti ineffabilius pene cæteris præmium parat, ita absque cautissima diligentia, et sui ipsius irremissa circumspicione, vix aut nunquam incolumis ad finem usque perdurat; quo enim pulchritudine gloriosior, eo erga curas inutiles subeundas tenerior, et ad vitri qualitatem quantum perspicua, tantum omnis molestiæ impatiens debilitationi contigua. Sed jam ad eam plenius explicandam eamus.

CAPUT VIII.

Quibus mediis tueri debeat castitatis virtus, 1. humilitate, 2. submissione animi, 3. mansuetudine, 4. compunctione, 5. patientia. — Parum igitur tot et tantorum quas prædiximus considerationum animata sententiis, quasi levissimis agitata pennis, mens cujuslibet ad amorem pervenit puritatis. Sed tantus amor natus qua nutrice fovendi debeat, non præterire decrevimus.

Cum omnis virtus, si sola humilitatis virtute careat, virtus esse non possit, hanc incunctanter profiteri audeam absque illa in nullo penitus valere posse. Etsi aliquandiu statum habere videatur, statum omnino non est habere credenda, quæ jam impulsam superbiæ gratanter accepit, ex cujus poena peccati obscenissime ruat: in mente sane eorum ea voluptatis experientia incognita est, dum aliorum lapsus, fragilisque sæpius inutiliter tractatur vita, dum auditi quorumlibet turpes actus, quasi horrorem mundo cordi incutiunt, et velut amore puritatis zelo quodam, quem optimum putant, cum factis talibus factores quoque execrantur et abigunt. Infiniti tumoris fastum concipiunt, dum suam sanctimoniam ex illorum flagitiosa conversatione sustollunt. Nec mora ei quam contemnebant ruinæ succumbunt. Nec pravos actus non debere sperni dicimus: sed sic personæ male gesta, ne ad eorum trahamur imitationem, liberaliter aspernari; ut personam non liceat pro quantitate facinorum desperare, vel contemni.

A. Nec id injuria, fateor enim me plerumque aliorum inordinate levitati tantæ acerbitalis me invexisse judicium, cum ego ipse judex eadem, ut puto pejus, passione vexarer, ut non humana mihi eorum videretur tentatio, nec modeste corrigenda, sed impie, et eos me etiam videre tæderet. At cum Dei gratia non omni modo cæcus meo impudenti cogitatu objectarem, quod eadem illecebræ, imo perquam molestiores, crebro meum animum incurserent; unde zelo curiositatis potius quam charitatis alios abhorrerem, vix multa lucta, multa cogitatum rotatione, quibus me mihi excusabilem, illos aspernandos merito ostendebam, quasi de crassa caligine erutus, ad rationis radium scintillare poteram. Est enim vitium humanis altissime moribus insitum, ut sua quisque errata proprio apud se judicio leviget, in alteros etiam pro minimis asperrime invehatur.

B. Huic ergo morbo nostra hæc sæpissime et specialiter virtus contigua esse dignoscitur, quia dum liberiores hac in parte se conspicit, eo miserabilius obligatos omnes, in quibus intemperantiæ quidpiam aucupatur, suimet penitus improvida, credit; et dum perversos quorumlibet aut audit, aut considerat actus, solet fieri ut ad suos impuros, qui forte sibi non desunt, mentis aciem reflectat cogitatus, et in quadam aliena facta, et ea quæ cogitat, trutina ponderans tam levia sua æstimat, in tantum aliorum gravat, ut largiter ea quæ volet cogitandi indulgentiam, quasi sui jam securus sibi præbeat, ac si diceret: Cum illi, et illi in suorum se criminum semper actione revolvant, humanum valde omninoque; perdonabile est, si quando mea mens in id cogitationis quasi deambulando excedat, in quo etsi animus paulisper, ut solet fieri, incidat, nunquam tamen ad carnis motum, non dico ad opus, quod accidere nulla arte posset, accedat.

C. Talibus cuniculis libido ad muros continentis cordis irrepit. Sic curiosa, et alterius plusquam sui studiosa mens ad remissum vitæ ordinem, imo ad extremæ perniciæ lapsum cogitur labi. Humiliter ergo unicuique de se sentiendum. Mansuetudini præcipue studium adhibendum. Ineptæ lætitiæ parcendum, iræ in ipsis initiis limen est obstruendum. D. Sæpe nempe, et si nusquam legeretur, experire nos in nostris moribus contigit, gravissimum superbiæ tumorem in luxuriæ detumescere solere mollitiem. Ipsi itidem vitio inanem non minus famulari lætitiæ; iræ quoque, ut beatus Augustinus sensisse legitur, qui primordia non subruit, luxuriæ pondus aliquando ferre non sufficit.

Istud est liliū convallium; iste flos campi, qui licet præmiserit, flos campi, tamen non abs re subintulit, liliū convallium (*Cant. ii, 1*), ne florem absolute dicendo, aliquos inutiles et pulchros, ut sunt malvacei et carduales, vellet intelligi. Adidit convallium, ut candore et odore nectareo optimum quidpiam designaret. Campum meo sensui occurrit posse accipi tolerantiam corporalem ubi

dum homo exterior adversitatum frequentia tunditur, quasi ager quidam Dominicis sementibus apparatus, florem pudicitiae mirae redolentem uberius parit. Solent profecto et pleraque gramina florifera coli. Porro liliū in convallibus, id est in intimis conscientiae nascitur; nulla enim est carnis integritas, nisi ex amore prodeat mentis.

Potest autem per florem campi designata credi illa quae in impubi aetate, in puerulis scilicet ac virgunculis, ex sola naturali innocentia constat integritas, vel potius quae in quibusdam, qui frigidi sunt corporis, et temperantia ingenita his motibus minus urgentur, saepius reperitur. Et hi quidem sine gravi exercitio summum quiddam possident, et plerumque bene vivendo alias exercentur. Sed tallium vix quisquam perfectioni operam dare invenitur, unde et spadones, quaedam sui securitas ad teporem animi deflectere dignoscitur. Fateor me aliquando vidisse duos fratres origine germanos, quorum alter cum sacerdotalis esset ordinis, conjugio sese cohibere non potuit; alter laicus adeo frigidae se naturae perhibere solebat, ut, quod dictu miror, se penitus assereret hac titillatione caruisse. Si ergo ille incontinentens ad sui continentiam studium indidisset, quam melior illo frigido existisset?

Per florem itaque campi, non liliū, ut supra sensimus, sed qualemcunque, bonum tamen, ista talis virginitas accipiatur. Cui sensui concinit quod campus terra inculta consuevit intelligi. Habet igitur campus sine laborantis manu florem, cum se quispiam sine tentatione exultat virginem. At liliū quod uti praescripsimus et circumfossione, et fimi adhibitione colitur, et plurimum exuberat, quid nisi votivam animae carnisque castitatem, quae bello non facili conquiritur, innuit? quae, terrenas cogitationes ligone rationis discutiens, et culpas aliunde contractas, quasi stercus, quo secundetur, ad fletum menti admovet, et sic in convalli illa, quae frumento quod mortuum multum attulit fructum (Joan. XII, 24), semper abundat, gloriosa gradatim dum se humiliat exaltatione, ad perfectum totius florem integritatis emigrat.

Humilitatis prerogativa. — Haec etiam humilitatis sublimitas; non nisi in cujus apice haec de qua agimus integritas stare ullatenus sufficit, propensius est rimanda. Cujus laudi valere singulariter illud dignoscitur quod nulla humani exercitii arte, nullis, ut brevius loquar, ullarum virtutum adminiculis diaboli cervix obruitur, ejus astutiae acies hebetatur, nisi per hanc, cujus irritamentis, mox ut humilitas objectatur, nihil fit illico quidquid sua feracitas machinatur, et se rudem ad eam aggrediendam invenit, quia altitudinem penitus talis propugnaculi nescit. Cum sit enim spirituali creatione subnixus, et naturae subtilitate ad nullas corporeas necessitudines inflectatur, quid terra et vile lutum homo contra invisibilem, et qui diffugi localiter non potest hostem, contra pene impenetrabile tanti hostis acumen

A tacere praevalebit, qui ne ab homine quidem, quem videre, quemque subterfugere potest, quique ingenio plerumque se inferiorem, servare se sufficit? Sed Deus, qui omni terreno spiritualique malo instituit medicinam, et hunc qua industria evinci queat, edocuit. **319** Quia enim sola sui tumoris occasione defluxit, a cinere et luto, imo ab illis, qui se cinerem lutumque attendunt, spiritualis ipsius fortitudo divino subsidio superari promptissime se conspicit; quo enim quisque penes suam opinionem vilior, eo ad effringendum inimici verticem fit efficacior.

Carnis ergo continentiam quam suis praecipue irritat facibus, quo tutius quisquam clypeo communit, quam ut in carne positus de se semper humilia penset, quod ille typo proprio facere supersedit cum spiritus esset? Carnis itaque sensus dum premitur, vis impii spiritus annullatur, et ipsa caro patiendo animi vel rationis imperium, mansuetior redditur, quo sibi ingenitae superbiae arrogantia, imo ipsa exterior laetitia, qua saepius foede resolvitur, et intima vagae cogitationis, qua inepte discurret, lascivia resecatur. Sub hac igitur nutrice cum tanta proles, ut praelibatum est, alitur, necesse est ut quae post ipsam tantae infantis gerula esse debeat, virtus altera requiratur; nobiliter enim oriundis infantibus solent grandiusculae ancillulae, seu clientuli, qui eos quolibet serant, praeter nutrices, attribui; nec aequum est ut id decoris non habeat, quae nobilis singulariter exstat.

CAPUT IX.

Modestia castitati tuendae per necessaria, et circumspectio. Noxia familiaritates sunt vitandae. — Postquam itaque mens pia suae conscientiae vilitatis, et accidenti injuriae tam subiecta quam parata subjici, semet sibi subdidit, necessarium est ut quidquid agat, quacunque vel quocunque eat, morum sibi gravitas semper comes, quasi gerula ac procuratrix, motus incongruos et quidquid est juvenile, contineat. Solet plerumque post orationes inter longa jejunia, post fletus et devota suspiria, cum ad exteriores usus et commune colloquium reditur, quasi ob relevandam a fastidio mentem, vel ob ostendendam benevolentiae et hilaritatis causam, quoddam gaudium exhiberi, quod dum honeste videtur incipi, ad turpitudinem saepe delabitur. Nam cum per hilarem collationem verborum multiplicatur jucunditas, sensim accedit jocularia garrulitas, inde concurrentibus turpium narrationum historiis, per blanda ludicra tepefactus, imo laxatus animi rigor, ad ea, quibus aurem linguamque sponte attribuit, cogitanda, insperata et jam pene invincibili delectatione mollescit. Sic, inquam, dum male dulcia, quibus facile tamen resisti posset, colloquia praebantur, mors, cui eliminandae neque mens, neque ratio sufficit, et merito satis consequitur.

Vulnerata igitur gravi hoc jaculo mente, et cogitatione huc illucque pro motu suae voluptatis erranti, ad amatorias tota devolvitur intentio nugas. Haec loqui, haec quaerere ardentissimi sibi studii est.

est. Etsi quando ad se redeat, hanc in se multa A excusatione humanissime levigat culpam, et se non vitii, aut obscenæ cujuspian rei amore id agere, sed potius gestationis, et alacritatis indulgentia efficere sibi incantat. Inde pedetentim ad familiaritates venit noxias, quæ quidem tanta religionis sinceritate, et quasi per alterutram orationum collationem, vel ædificatorii sermonis impensionem, a compunctione etiam solet incipere; sed postmodum usu, et amatorix adulationis frequentia, ad verba levia, jocosque, quibus menti improvidæ exstruuntur incendia, devenitur.

Paulisper itaque confabulationis ludique facibus injectis, sua incipit impudens animus damna sentire, diu enim fôta male concepti amoris scintilla, si in extratiles [f., exitiales] proruat flammam quis miratur? Tunc jam experiri cogitur morbida conscientia eas quas in se funestus amor passiones habet. Tunc inimicitias et redivivas ad suam perniciem paces, tum suspiciones, tum timores, iras et rixas juxta illud Terentianum dictum, in tali negotio licet invitus exsolvere compellitur. Tanta est enim ejus pestiferæ societatis molestia, ut licet interdum ex consuetudine mulceat, in tantum tamen plerumque rei quæ amatur fruendæ difficultas exasperat, ut exsanguem et languidum amatorem omni febre crudelius reddat. Sed cum quasi pacifice et honeste ab eo quod amat, sine ira et motione personæ se abrumpere nititur, fit modo miserabili ut pejus omnimodis obligetur. Non enim uxori ad lasciviam pronæ, lepidis sermonibus palpandæ sunt aures, sed dorsum verberibus severissime abradendum; sic menti cum perversis affectibus se inclinat, seu cum inclinata facile cum voluerit se erecturam pollicens emendari procrastinat, non solum non assentiendum est, sed etiam spretis omnium odiis, tantæ frenum illico cohibitionis ejus libidini imprimendum ut totius corporis obsequium impuris ipsius voluntatibus omnimodis debeat denegari.

Cui enim nisi desperato ægro cibus noxius, quantumlibet avidè eum comedat, et nisi ab insanissimis detur? Diei solet sæpius ab ægrotis: Permittite, aiunt, nobis quod volumus manducare, quidquid voluntarie sumimus saluti proficiet. Dicitur et ab amantibus, saluberrime a nobis agitur, si saltem simplici confabulatione, et exteriori consortio, mente in suo statu durante, quam grave onerosumve sit vagis servire amoribus experiamur; et dum quam noxia res existat perpenderit, eo execrabilius quo expertius **320** contemnemus. Quod cum plerumque aliqui, jam quod amarant fastidientes, facere moliti sint, dum quasi ex consensu sub quadam pace se cupiunt separari, consuetis illecebris, quibus jam caruisse austerum est, aut etiam personæ molitivis sermonibus sic arctantur ut in omni perditionis, ohdurata mente, devolvantur abyssos, et absque reverentia, et cunctatione impudenter ardeant, quod veluti religiose sensimque adamare ac si innocenter cœperant, sed quicumque quocumque

amore se trahi sentit, quod suum curis aliquibus cor a Deo separat, personam, quantumcunque valeat, aptaque videatur, etsi spreta infamiam aut damnum sibi excitet, a se rejiciat, præmii non offensionis esse sciens, si Deum sibi tali ex odio concilians, hanc offendat. Non igitur enerviter, aut ludendo, aut eo iræ genere, de quo in Andria Chremes ille, nisi fallor, ad Simonem loquitur: « Iræ, inquit, amantium integratio amoris est. » Sed tam acri et abrupta dissensione, ut spes amoris reparandi denuo nulla restet, imo non modo mentis, quæ mobilis fallaxque crebro dignoscitur, sed corporis situ, juxta Apostoli prudens dictum, celerrime fugiatur.

CAPUT X.

B *Elegantix vultus et vestium cultui minime incumbendum.* — Præterea contingere aliquando haud dubium est ut cum primum ad hujus febris igniculos paulatim inuri cœperit animus, et licet tentationis cujuslibet minime extrinsecus sentiatur calor, tamen in tantum accurando proprio vultui, habendæ etiam laudi urbanitatis, et amatorix jucunditatis anhelat. Vestibus denique pro corporis habitudine coaptandis, ut tota hominis solertia circa hæc studia occupata deserviat, qualiter acceptetur a quibusque suæ formositas speciei diligenter explorat, et cum secum, imo apud se quidquid pulchrum æstimatur vilipendat, se potissimum singulariterque prædicari affectat, summopere adamari desiderat. Amans igitur amari, dum curiosissime personarum gratiæ acquirendæ exæstuat, et ut ejus rei natura est, quo pluribus insinuat, plurimorum concupiscentiæ inhiat, dum, inquam, in aliquo optati compos efficitur, illius cui inhæserit viscosissimo raptatur amore, etiam, velit, nolit, victus desideriis amat amare. Sane si non inhoneste vagabunda conscientia vulgi inordinatum prosequeretur, non sine turpi superbiæ genere, affectum, nunquam ad hunc amoris tenacissimum compedem prorueret, per quem detrahitur ad totius flagitii, etiam quod est deterius scienter, effectum. Vestium itaque vultusque nimia affectatio, cum sicut fumus ignem, et ventus pluviam, libidinosi pectoris signa portenda, et ab exteriori pellenda est usu, et multo magis ab animi, utpote fomes scelerum, excludenda aditu.

D Non de eorum qui foris sunt, id est sæcularium lasciviæ, hæc tractamus, nam nec nobis pertinet, sed eis consilii quidpiam propinamus. quorum vitæ propositum ab extrinseca sollicitudine mundi silet. Hoc plane vitium proprie vagos et instabiles, non tam corde quam et corpore sui cultores efficit, juxta Salomonem de muliere garrula ait et vaga, quietis impatiens (*Prov. vii, 11*), etc. Alioquin res sibi contrariæ essent, pulchrum se facere, et pulchre ornari, et ab his quibus placeat, nolle videri. Hinc prosiliunt fœdissimi illi exterioris hominis habitus, ineptus superciliorum rigor, rotatus indecens, et procax oculorum, improbus, imo meretricius membrorum gestus, risus indecores, et ad om-

nem materiam prompti, stupidus in incedendo A gressuum jaetus, verba quidem primo lasciva, et ipsum qui intro fervet amorem redolentia, postmodum abruptæ jam turpitudinis impudentiam palam ructantia. Sed tanti typi elata, et impatientissime tensa rigiditas, tam execrândus gaudii hujus tumor repente deperit, et subito dum triumphat, affectum mœrentem et languidum redditum dolor intolerândus eviscerat. Inter sua enim prospera dum a quibuslibet personis non modo affectari, sed alto supercilio se postponi, imo nec respici vident, ab illis, inquam, personis, quarum exanimantur amoribus, si totius mundi formæ voluptatesque suppeterent, nullæ præter quas ambiunt eis sufficerent, et quæ adsunt libidines, non sunt remedia, dum aliarum mendum sibi subjugatur superbia.

Apud veteres ethnicos Cupido, Veneris ex Vulcano filius, alatus, facem sagittamque tenens quolibet pingebatur. Quod non sine mysterio huic operæ congruo minime agebatur. Cum enim ex adamata venusta specie calor is illius flamma, quæ per Vulcanum ignis deum notatur, famulante generetur cupido, id est libidinis æstus, idem Cupido primo alatus est, quia quem abripit infelicem, in tantam libido excitat levitatem, ut nulla hypocrisis animi de sui proventu amoris comprimere valeat exsultantem. Unipes etiam pingebatur, quo talium amorum instabilitas signabatur. Cæcus quoque, quia in iis nihil providentia operatur. Denique et puer, quia facta et dicta hujusmodi nulla ratione aguntur. Facem sagittamque tenet, quia cor, quod penetrat, miserabiliter incendit, pariter et vulnerat. Leguntur auctore Ovidio duo ejus jaculorum genera, alterum quod amare cogat; alterum cujus ictu 321 amor frigeat. Ad hæc igitur funesta vulnera medullitus alterutro percussum telo dolet pectus, et dum mederi sibi mutando amores nititur, vulnus in deterius augmentatur. Mutatio enim exaggerat, omnimoda desertio sanat.

Illo sane jaculo feriri illas vellem quæ adamantur personas, quod amorem fugare dicitur, ut cum amatores rejici se viderent, saltem pudore poeniterent. Apollinis illud acerbissimum damnum vellem, ut cupido in hos verteret, scilicet quod cum heros præfatus de draconis illius divini victoria juveniliter superbiret, nec jaculum cupidinis jam timeret, Daphnes sibi unica plumbeo telo, quod fugabat amorem, percutitur, et ab ipsa protinus foedissime Apollo despicitur. O Deus, male amantibus et de se præsumptibus, qui bene per superbum Apollinem figurantur, ita proveniat, illud præcipue cunctis, qui sui in bono curam habent indicimus et monemus ut, quantum virtute præemineat, quantumvis impentrabile cor habeat et amator et quod amatur, ita utrorumque familiaritas discindatur, utpote quæ multo pejus operatur quam illa frequentatio, quæ utrobique a quibusque levissimis inchoatur. Non mihi gelidi senium corporis, et diuturna religionis experientia objiciatur, non Æthiopica sceditas, in eo

quod sæpius frequentari video, opponatur. Apud diabolum qui suis calet et calet artibus, nec annositati, nec decoris aut indecoris parcere curat; nihil tutum reperire possum.

CAPUT XI.

Qui austeram vitam sunt professi, quomodo in carnis vitium misere labuntur. — Sed quæri interea solet, et pro maximo miro habetur apud aliquos, cum cujuslibet sexus persona continentiam virginitatemve professam in vitium ruit, de illis præsertim, quorum adeo ardua est abstinentiæ institutio ut ab omni quod coquitur præter panem se arceant, tribus in hebdomada diebus nil comedant, gravi miraculo solet esse desperationique multis. Et de his sileo quos adolescentia, si labantur, excusat; illos B adhibeam qui juventutis infortunia prætergressi, cum maturitas ævi exhausisse tumores, humoresque passionum debuerat, præposteris facti spurcitiæ juvenili jam veteres immerguntur; sed si causas talium ruinarum, quas non repentinas, sed antecedenti diu materia contractas arbitror, perpendere et examinare noscent, dolere eorum lapsibus, non mirari possent. Subita adeo aliquem incursione cadere posse sicut nec experiri me contigit, nec legisse definire me recordor, dicere minime audeo. Casus, qui vocantur subiti, aut inolitæ desidia, aut veteri interius coalescente superbia fieri mihi solere videntur. Dum enim mens a suo rigore paulatim laxari per minima quæque cœperit, et in teporem pessimum in dies deficiendo deciderit, succedente C tentationis vi, quæ nunquam, diabolo id aucupante, menti remissæ deest, mox agitari ad nequiora consuevit. Inde non jam insperatæ, sed male assuetæ cogitationis indulgentia in opus ex pœna peccati curritur, et quod turpiter conceptum humano, sub hypocrisi abscondebatur aspectui, Deo juste ulciscente producit. Solet etiam remotos a sæculari cohabitatione plurimos confabulatio mundanorum, et qui terrena et sapiunt et querunt ad extremum totius dementiæ voraginisque deducere.

Castitati invigilans circumspecte admodum se gerere debet. — Hæc igitur et talibus similia, quorum vecordia gravitati non concordat, sic attendamus dixisse ut ex ipsis contrariis quæ congrue salubriterque agenda sint videamur prudentibus innuisse; ac si, verbi gratia, alicui dicerem: Perdis teipsum, quia male vivis, et ille procul dubio nil aliud intelligeret, nisi salva te ipsum bene vivendo. Hæc itaque morum maturitas totius temperantia est actionis, ut quantum humanum est, nil minus aut nimium sit, aspectus, sermo, membrorum motus, gradus etiam ipse nil supervacaneum præterat exteriori. Supra omnia interior animi regula tam subtili provisione incedat ut nullo ab æquitatis ordine permittatur derivare torpore. Ergo nihil eorum, quæ caro desideranter intendit, intra mentis portas admittendum est, nec ad illa oculorum intorquendus est tuitus, quorum cordi Christiano constat prohibitus appetitus.

Sub tali igitur gerula, optimo, fateor, omnium A provisoro sanctæ hujus virtutis provehitur honestas, et quæ per se progredi præ tenero adhuc robore, nec per se subsistere sufficit, sanctæ gravitatis quasi circumcincta sustentaque brachiis repentino casui, et ingruenti molestiæ subtrahatur, sicque veluti ab ineunte ætate ejus solidata ducatu cum ad provectiorem devenerit statum, tracto in naturam pio usu, per se jam firmior ubique vigeat. Sed quia nutricem ac gerulam pro nostra facultatula distribuimus, pubescentem adolescentulam lascivia superbiave pulsatam, quis magister deprimat, et intermisso, objectoye subjiciat, remancipetque operi, parce dicendum.

Timori Dei studendum. — Nihil æstimo tali officio aptius, quam divini timoris jugem memoriam. Pri- B mo quidem poenæ judicialis metus, si adsit, nil officit, imo proficit, dum conversionis initia bono mœtore afficit, et virtutis appetendæ prima plerumque materia sit. Sed ille sanctus in sæculum sæculi permanens timor (*Psal. xviii, 10*), quo sui gratiam Patris offendere mens devota veretur adeo tuendæ integritati necessarius est, ut nulla sine illo ejus gloria constet, nulla inquam, quæ sine hac, amoris scilicet divini intentione, parvissimos tentationis cujuslibet impetus tolerare non prævalet. Hac enim spe Dei dilectionis obtinendæ robor, contra cuncta discrimina piorum animis innascitur; qui castus filiationis, non servitutis timor (*Rom. viii, 15*), dum vagos animi carnisque motus liberali curvat imperio, tuam irruenti animam reddit periculo; nec C uspiam desidiæ præbet locum, qui formidat amittere solum bonum; nec placet sibi si impune patrare liceat quidquam malum. Accedenti igitur ad Dei servitutum standum §22 in justitia et timore est (*Eccli. ii, 1*). « Beatus enim vir qui semper est pavidus, qui autem mentis est duræ, corruet in malum (*Prov. xxviii, 14*). »

Ex Dei amore jugis lætitia. — Sed tanti disciplinæ documentum instanti studio informatæ, quis maritali fœderabitur lege, nisi is, de cujus semine indesinens sibi accedat non aliud quam jure gaudium partus, amor videlicet Dei, qui charitas dicitur? Cui cum nunc assidua inesse lætitia ex conscientie puritate dignoscitur (nam si sæcularis amor suos in- D piter exsultare facit, quam potius spiritualis?). Quid cum de convalli hac doloris erutus, omni nubilo caruerit, nisi totus in conspectando Deo gaudium et totus jucunditas erit? Non igitur cuiquam transitorie virtuti, ut sunt fides et spes, virginitas consummata conjungitur, sed illi qui nunquam excidit (*I Cor. xiii, §*) spontaneo amori, qui nunc quidem cœptus, sed in regni perceptione perfectus, gloriosus infinite Deo de sua felicitate gratulabitur. Post tot et tam graves carnis spiritusque congressus, post tumultus et desideriorum levium voces importunissimas, quæ cum tanto sudore comprimere solent, justum sane est ut, post tot prælia, Deo annuente pacem, sileat omnis terra a facie victoris spiritus, et quasi pro ejus-

nam belli optime exacti præmio, quietum et solidum, absque insolentia cujuscumque incursus carnis habitatorulum rector spiritus obtineat, et totius conquiescat incendium passionis, quam adeo copiosa representat confligendo unda sudoris.

Quantum boni ex eodem amore pudicus exhaustat. — Ad impassibilitatis itaque gloriam anima sua etiam adhuc corpore angustata perveniens, tanto tamque affectuoso ad omnem puritatis integritatem amore contrahitur, ut non modo quasi naturaliter aliquid voluptuosum, sed veluti paradisi amœnitatisve incomparabilis quædam sibi videatur, et quod prius pene importabile, nunc leve supra omnem æstimationem fiat. Isti ergo post illos prælibatos pædagogos, qui ejus adhuc adolescentis, discipulari B jure, fregere cervicem, isti, inquam, quasi perpetuo marito nectitur virginitas, ut etiam præmulta vi dilectionis, securitatem de sua in hoc sæculo perseverantia præsumat, et, juxta quamdam gloriosi Antonii sententiam, Deum non jam timeat, sed amet, et bonum non tam propter boni ipsius præmium, quam propter idipsum quod est bonum, sectari studeat, et peccatum non pro debito supplicio, sed solius tuendæ suæ bonitatis diffugiatur voto. Sed ad proseguenda cætera eamus.

CAPUT XII.

Objectiunculis in virtutem pudicitie fieri solitis, occurritur. — Ad hunc igitur, o sanctæ integritatis cultrix anima, tantæ eminentiæ statum anhelans, dum sincere vivere incœperis, tuæ perseverantiæ C profuturas sitienter accipe rationes.

Mulsi plerumque cujuslibet professores religionis sibi objectare solent, non magnopere curandam carnis continentiam, quæ veterum exemplo paginarum nusquam pene firmatur, nusquam ex præcepto ulli servanda indicitur, imo cum in principiis humanæ creationis homo non sine femina cum membrorum competentia ad gignendum producitur, *Crescite, et multiplicamini, et replete terram* eis dicitur (*Gen. i, 28*). Fatuus est cui tale ut excipiat jugum suadetur.

Contra hæc refellenda non opus est laborare sermonem. Audiant tamen breviter Deum pro tempore et causa sæculis mandatâ dedisse, et in initio propagando semini per uxorum numerum vacare licuisse majores, sed successu concrecente generis homines ad una legitime redactos conjugia. Gentilis etiam sub hoc tenore cohibita est licentia. Romana quoque liberalitas adunitates conjugii, pari ante etiam Christianismum ratione consensit. Verbum itaque illud de genere multiplicando, quândiu opus fuit, vigit. Attamen etsi Scripturæ nil ob infamationem connubii de virginitate dixerunt, tamen quia dignum erat ut Dei Filius quiddam majus quam conjugium, quod bonum et legitimum est, ostenderet, si non voce præcipiendo, tamen exemplis innuendo, quod ex ejus imitatione, et nativitatis singulari puritate collegit Christiana fidelitas, exercere præcipua studuit voluntate.

Nec illud impudens genitalium artuum argumen-
tum ad tutelam suæ libidinis advocat, sed quæ li-
cent et non expediunt a se prudenter eliminat, ut
ad ea quæ non licent evincenda robustior fiat, « Me-
lius sane nubere quam uri (I Cor. vii, 9), » scilicet
quibus illis neque professio obviat, neque votum
aut suum aut cuiuspiam parentis obligat. Votum
parentis dico secundum quod canones (27*) usque
ad duodecennium fieri posse sanxerunt. Hos a voto
resilire sacrilegium permaximum est. Sed his pon-
dus diei æstus (Matth. xx, 12), id est anxietates
vitæ hujus tentationum tolerantibus grande, imo
speciale præmium, dum eis canticum novum, ex-
ceptis aliis, cantare datur (Apoc. xiv, 3), in quo,
præ cæteris qui hoc carent munere, singularis eo-
rum de carnis integritate lætitia denotatur, et Agni
vestigiiis quocumque vadit, inhærent (Ibid.), quia cum
reliquis virtutibus conformari Christo gestiunt,
etiam in ista acutius ejusdem gressibus prosequen-
dis invigilant. Sed hæc vulgatissima ejus laus est.
Ad alia promoveamur.

CAPUT XIII.

*Caute se gerant qui monasticum institutum fuere
professi.* — Ordo illorum qui ita vivant in sancta
Ecclesia non plurimus est. At qui sunt? Aut ab aliis
ineunti ætate Deo offeruntur, aut se ipsi offerunt.
Porro talium vitæ cœpta munditia sub qua debeat
cautela tutari breviter mordeamus. Primo in ipsis
puerariis rudimentis, et inepta familiaritas expuen-
da, et lubricum deceptoriumque magisterium, quam-
vis alias utilissimum, refutandum. In primordio
enim colligi solet quod toti postmodum noceat vitæ.
At introitus ipse adolescentiæ, si timorem Dei co-
mitem habeat, facili tentationem congressione de-
turbat. Quanto namque aliquis experitur carnalia,
eo leviora corporalis appetitus patitur discrimina :
Nam quid periculosius **323** quam præteritæ volu-
ptatis memoria? Talibus plane, quibus escæ morti-
feræ necdum male dulcis sapor inhæsit, si seducto-
rii collegæ lenocinium aspernentur, si vagos visus
contegant, si ad viam cogitationum revocare sciant
errores, leve fit quidquid tentationis ingruerit.

Solent tamen hi ex nimia sui fiducia, quadam
curiositate videndarum specierum, plerumque libe-
rius æquo laxare intuitum, et dum alienas aucupan-
tur facies, dum clypeum palpebrarum nimium
temere ab oculis amoveant, cordis lumini quæ im-
probe contuentur crudelis stimuli jaculum intor-
quent. Trahuntur igitur per id sæpius ad totius
mali voraginem. Contingere tamen solet ut neque
visus admodum incendat, sed placide ad amandum
visa suadeat, neque confabulatio, vel etiam ipse
tactus usquequaque ad turpitudinem proruat, et
ideo foedus ille carnis motus parum displiceat. Sed
animus, quavis occasione, aliquando facti pœnitens,
ad pœnitendum culpæ dolore adducitur. Sed ne
perfidiae probrum apud eam cui perpetuitatem

A amoris promiserat personam incurrat, admonetur
a sua mente ut quasi sobrie jam cum ea acturus
usum collocationis non deserat. Unde fit ut absque
ulla cunctatione amor male repetitus in tantum
efferveat, ut ad imum abruptissimæ profunditatis
avidissime ruat. Ex quo providus lector advertat
quanta animadversione primi tentationum assultus,
quantumlibet adulentur, refutandi sunt.

Præcavenda itaque dæmonum, vel ipsius carnis
illecebrosa et dolosa suasio, ne cum nostras nobis
virtutes prætedimus, et per plana nos campestria
ituros confidimus, in foveas, fraude hostis adoper-
tas, miserabiles devolvamur. Omnimodis quoque
miroque studio attendendum ne, dum volubilis
animus acriter, ut solet, inæstiverit ad videnda
quæ appetit, cupidini addicti oculi animo obsequan-
tur, quia, cum crebro id quod simpliciter respici-
mus, nobis atrociter noceat, illud quod prævia
mente mala fit, quantum putamus infelicem ani-
mam eviscerat? Et contingit aliquoties, ut cum
visa ad nullum calorem noxium videntem moveant,
tactus procaciter præsumptus in tantam libidinis
fornacem, etiam mente inaniter renitente, præci-
pitet, ut vix aut neutiquam absque contagione
conceptos digerere queat ignes. Inaniter, fateor,
tunc mens renititur ut exstinguat, cum manus
sponte emittitur ut incendat. Non solum denique
visus arcendus, tactus plus omni igne vitandus, sed
ipsa perquam maxime vicinitas allocutioque ca-
venda.

CAPUT XIV.

Quibus modis maculetur virginitas. — Quæri præ-
terea ab aliquibus solet quibus peccandi modis
perdita virginitas æstimetur. Quæ inquisitio nimium
obscena videtur, cum magis rimari debuerant qua
virtutis instantia plenius obtineri posset, quam quo
discrimine perdi. Hæc enim quæstio remissioris
animi est, illa ferventis. Sed tamen quia in stamine
lineo laneum non debet subtegmen inseri, nec
grossitudo corporis vitiati spe subtilitatis virginis
gloriarum audeat, quisque non quousque discurrat,
sed quod vitare debeat. Restringendæ cordis lasci-
viæ quisquis hujus puritatis obtinendæ studiosus est,
tantopere invigilet ut vix, aut quo minus, seu rarius
potest, delectationem hujusmodi caro præsentiat,
ne ulla vi delectationi consensus accedat. Beati
Gregorii et non nostra sententia est, quod conser-
sus a culpæ effectu non distat, cum voluntas
misera interius quod extra non potest, ambienter
peragat, si tamen Deus districte hunc judicare
proponat.

Quæ igitur spes illic exsultet virginitatis, ubi
theatrum totius perstrepit foeditatis? Et patens,
fateor, ruina talibus foret utilior, quæ et spe falsa
animum tumere vetaret, et casus experientia a
talibus ulterius affectandis, acerrime absterret.
Cum ergo Deus quid juste, quid pie judicet ignore-

(27*) Concil. Tolet. iv, c. 48; Triburiens., cap. 6. Vide ad cap. 66 Concord. Regularum Menardi.

maus, idcirco sciamus nil de præmio virginis nos manere, quos mentis luxuriæ constiterit obedire. Frustra de macula exteriori fabularer, quæ interdum colloquiis impudicis, et inhonestis tactibus extorquetur, in quibus et naturaliter spado quispiam ingentem sibi ab ortu carnis integritatem, per hanc spurcissimam animi corruptionem absque dubio amitteret.

CAPUT XV.

Quantis voluptate carnis irretitus malis coarctetur.

— Sed quia ad satis de his infortuniis huc usque latravimus, integritatis hujus gloriam de sui quoties accederit casus miseria contemplerur, ait nobilis ille auctor Boetius (*De consol. Philos.*, lib. III, metro 7), cum de latrone pudoris voluptate ageret :

Habet hoc voluptas omnis ;

Stimulis agit furentes, etc.

Sed quibus stimulis? Qua, inquam, doloris insania languidum excarnificat pectus, et dum furibunda remedia furiosi cupidini ad exaggerandas furias exquiruntur, ad extremos defectus, et cruentas torturas mens undique lacera, et dissipata devolvitur. Etsi aliquoties doloribus acta pœniteat, exactores illico redeunt Pharaonis, et flagellatum cor miserum ad solitum suæ pensionis cogunt, duriora semper adjectantes, properare vectigal. Unde mox ad odium totius religionis acceditur, sancta claustra et fraterna contubernia fetent, quidquid perverso amori resistit, quamvis optimum, maledicuntur, coepti cujuslibet boni pœnitentia consequitur.

Pessimæ istius cicutæ primos, uti referimus, profectus, et ejusdem contritæ obscenos odores, succosque mortiferos prælibatus auctor **324** in anteriori, ut opinor, sententia plene elucidat. « Quid, inquit, de voluptatibus loquar? Quarum quidem appetentia plena anxietatis est, satietas vero pœnitentiæ (BOETIUS, *prosa III*, 7). » Sed ex præfatis habes anxietatem. Quæ vero illa satietas, quam venenosi et atroces illius cruentæ comessationis gustus, cujus tam putidi sunt ructus ut sua auditores fama teterrime vexent: Cujus refectionis defectui ad effectum quidem suum momentispatium pene sufficit, sed infiniti doloris mœror brevissimæ ipsi delectationi succedit. Sed quis mœror? acerimus, et nullius damni temporalis tristitiæ conferendus, qui in tantum suum plerumque stimulo angoris agitare consuevit auctorem ut propria seipsum dextera in mortis eligat præcipitare discrimen et cum perpetrati facinoris sibi præter se conscius non existat, neminem non scire arbitrans suæ dente suspicionis adeo dire infelix animus corroditur ut jam omnium inter quos habitat exsanguis ac pavidus, super suo cum adhuc lateat flagitio, judicium præstoletur.

Talibus igitur subesse suppliciis, quid nisi imaginarius quidam infernus verisimillime æstimetur? Sed dum post lapsum aliquoties erubescit vehementer confiteri quod egerit; apud se quamdam conti-

(28) Vide capp. 4 et 7 Regulæ S. Bened.

mentiam profitetur, seque per se tantundem cohibiturum pollicetur. Quantum ne suus quidem pastor, si sibi foret confessus, arceret. At ista fallax præsumptio male folum in multiplicia crimina crimen propagare protinus non desinit, et dum latens delectat cor iniquitas, quoque pacto signo vel opere quovis ad omnium propalatur notitias. Tunc impudentia, et pariter induratio consequitur: reprobo sensu, et desperatione ad ultimum concluditur.

Verecundiam sane ante peccatum tanquam servilem metum utilem plerumque dixerim, post culpam tanto perniciosiorem, quanto pravo suo pudori tuendo personam videris non confitendo cautiorem. Ametur igitur confusio quæ gloriam adducit; ad Babylonem enim hoc modo venisse plurimum nostræ liberationi proficit.

CAPUT XVI.

Monastica instituta, fugaque sæcularium, virginitati tuendæ optimum remedium. — Tacere prorsus nos proposuisse de cœlestis remunerationis quantitate, quæ debetur virginibus; nemo miretur, quia et nos latet, et ei enuntiandæ non sufficimus, et quæ non patent oculis tepidos minus excitant auditores, ea vero quorum dura experientia est, et quæ abs quolibet usualiter probari quam mala sunt creberime solent, exempli adhibitione digniora mihi visa sunt, ut saltem horreat animus tantillum mellis in apis ore quærere, dum cogitat aculeum qui cruciet inesse illius caudæ. Et illud inculcare non abs re est, quod eo stimulo concitatis nil sit utilius quam claustrum monasteriique perpetuitas, sæcularium quampræcipue colloqui fuga personarum, rumorum evitatio, et quidquid animose carnalis amplexatur electio.

Inter quæ summopere ciborum et victualium omnium ingens in sumendo habenda discretio, et servilis multi operis instantia, et jugo parcimoniæ curvanda ferocitas, ne dum cordis munditia sine abstinentia exteriorum voluptatum quæritur, quærentis effectus, ut dignum est, eludatur.

Tentationes Patri spirituali sunt aperiendæ. — Supra hæc permaxime et extreme bonum fore arbitror, obrepentes animæ qualiscunque lasciviæ motus proprio, cui sui potissimum pertinet cura, pastori quamprimum in ipsis suggestionis initiis pandere (28); nec summatim aut simulate, sed suum adeo quantum valet denudare cogitatum, ut totum se rectoris judicio insinuet gubernandum; nemo enim bene subditus regi a prælato poterit, cujus ipse conscientia ignarus erit. Si ergo æger oboriente morbo sibi prudenter providet, menti medici necesse est ut materiam modumque ægritudinis pronuntians, universum se mancipet. Hæc quidem facto gravia, sed quo graviora eo utiliora.

Quantum boni pacisque vel in hoc sæculo obveniat puritatis studioso. — Igitur tantilli laboris virtutis præmium ego mire potens, mire suave præfigere etiam in hoc sæculo audeam, ad cujus comparatio-

nem tantillus vere labor ille putetur. Neminem A hujus talis titillationis gnarum latet, ut reor, quanto suspicionum turbine, aut animo adhuc celante fota, aut opere perpetrata libido miseram vexet mentem, quantis captivatum sollicitet hominem curis. Libido sane transacta, ut ait quidam, semper sui relinquit poenitudinem. Et mens male conscia, ut alter ait, propriis semper agitatur stimulis. Sed pius quisque puritatis studiosus talis spurcitiae ab intimis rudera discutiens, cum corporeis jam regnare motibus coeperit, et obsoleti sui vulgi quadam vi imperatoria sedare tumultus, quis digne disserat quae lux, quae pax, quae securitas cordi illico illi innascitur, quod non meditati flagitii foeditas inficit, non appetitus impudici ardor inurit, nulla quae a Deo separet cupido distendit.

Hoc est illud oleum, quo mens gloriose delibuta, faciem contemplando suo exhilarat Creatori (*Psal.* ciii, 15). Ipsum etiam laetitiae oleum, quo Sanctus sanctorum prae suis participibus ungitur (*Psal.* xlii, 8). Hoc, inquam, est oleum, quod doloribus intestinis medetur, quo ossa nostra, scilicet virtutum nostrarum abdita, irrigantur et roborantur, juxta illud contrarium in psalmo: *Sicut oleum in ossibus ejus* (*Psal.* cviii, 18). Hoc itidem nostrum debere caput impinguari, mentem significans, alias perhibetur (*Psal.* xxii, 5). Bona itaque conscientia quid suavius, quid in praemium praesenti felicius dixerim? quae cum obtineatur aliquoties caeterarum studio, hac potissimum virtute castitatis acquiritur.

325 CAPUT XVII.

Quorundam animalium puritate homines ad pudicitiam provocantur. — Sed quis adeo praedicatae tantisque privilegiis muneratae refragari continentiae audeat, quam neque suis propriis, neque humanae cuiuspiam vitae exemplis Salvator solum imitabilem fore perdocuit, sed etiam bestiarum aviumque feralium documento celebrare non renuit? Consideremus castores quos usualiter beveres [*Gallice Bieures*] vocitamus, quorum testiculi cum plurimum valeant medicinae, maximas insectationis molestias eorum causa in suis referuntur regionibus perpeti. Qui, dum pro eisdem acrius se viderint infestari, cum suae fugam saluti sufficere non posse persenserint, sese humi dejiciunt, ea pro quibus urgentur D membra mordicus abscidunt, et suis insecutoribus quasi quamdam redemptionem pro se dimittunt. Quid, tu Christiana persona, facies an amorem tuae libidinis factitandae tuae vitae praepones? Abscede a te quod diaboli nequitia a te exigit. Gaudere et pasci de tua luxuria appetit, abscede, inquam, et projice abs te, ne cum ea infernum subeas (*Matth.* v, 30). Sine luxuria vivere potes, cum illa, etsi corpore, infeliciter anima.

Accidit demum eidem bestiae ut, amissa corporis illa parte, rursus ab ignavis aliquibus impetatur, sed cum fatigari coeperit, fugiendo sese divaricatis posterioribus cruribus resupinat, et se quod quaerunt non habere pandendo clamat, sicque dimittitur: Et

nos quaelibet nequam, suggerente Satana et acriter instante, humiliantes nos sub potenti manu Dei (*I Petr.* v, 6) rejectis terrenis affectibus caelo inferamus intuitum, opere conclamantes: *Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* (*Gal.* vi, 14). Vade retro, Satanas, cum nugis tuis. Hac tua libidine jam dudum me caelestis castravit amor. Si bever ultro-neus officio tam utili, scilicet quo generat, caret et quod praecipuum habet pro vita libenter impendit, perdendum ab homine gratantius est quod plus sibi officit quam proficit.

Scimus quoque vultures crudeles aliter absque concubitu pro modo suo et parere, et fetus creare. Si hanc Deus integritatis gloriam nequissimis in-sevit avium, quid tu rationalis anima quam praemium virginitalis non latet, a continentiae tenore refugis?

A quibus caveat castitati invigilans. — Sed quia nisi summo erga Deum vigente affectu virtus haec valere non potest, ignis quidam non honorarius, sed continuus nostro suggerendus semper est pectori, cujus ea natura sit ut omne quod aliunde noxium fervet, extinguat. Anima ergo nostra amore illius dilecti singularis ardendo incandeat, et osculum oris ejus anxia votis, anhela desiderijs exposcat, osculum, inquam, illud quod intima supernae aspirationis illapsione perficitur, quo ore de illis ineffabilibus labiis, et anhelitu tanto mirabilius et dulcius, quanto secretius hauritur; qui, juxta beatum Joannem apostolum, concupiscentias in se exsuscitet sempiternas, et ubi omni faivo gratiori saliva ejus tingimur, quae totius divini verbi salutiferum nostra innovat in mente saporem. Sicque cum singulari titillante lascivia, post alieni oris blanditias animus tenere agitated oberrare voluerit, memoriae ea dulcedo revocata totum quidquid vagos exterius fomentat obtutus contemplatione expertae aspirationis amaricat. Sed quando tactus impudice lenis et inhoneste delectans menti nostrae suggeratur, non illi desit nec vitio aliquo oppiletur illius foraminis apertura, per quod dilectus suam possit immittere manum, ad cujus tactum venter, id est nostrae carnalitalis fragilitas, intremiscat (*Cant.* v, 4), et cum Ezechiele, eadem manu nobis D semper facta comite, assidue confortetur et mollia quaeque refutet (*Ezech.* iii, 14).

Si amplexus et caetera mundi frequentia voluptatum interioribus irruat oculis, et ad se eos contorque velit, aemulemur sexaginta illos fortissimos proceres Israelis qui *lectulum ambiunt Salomonis, omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi* (*Cant.* iii, 7, 8), qui quidem sexaginta, operis pii perfectione, eum qui post exercitium laborantes manet denarium jam merentur, ideoque tanto vigilantius lectulum Salomonis, id est sacram suam animam, quo vera pax et pacificans Christus quiescit, observant; quanto interiori curae ab exteriori exsules vacant. Et hoc non sine gladiis, id est magnis acuminibus discretionis, quibus hinc superflua cu-

gitationis excidunt, illinc operis noxii repentinis A incursibus militari quadam instantia obsistunt. *Uniuscujusque ensis super femur suum propter timores nocturnos* (Cant. III). Per ensem istic mihi longanimitas inter adversa posse intelligi videtur, quia ex transverso capulo, et prominente parte, crucis effigiem, in qua tolerantia notatur, præfert et ex inferiori longitudine patiendi perseverantiam portendere æstimatur. Ad hoc adjiciendum quod a summo sperula præeminet, quia totam nostram inter incommoda sustentiam a spe superni bravii descendere haud dubium est. Hoc igitur ense femur carnalium concupiscentiarum comprimendum irremisse est, nec frustra, timoribus enim nocturnis excludens, diabolicis scilicet dolositatibus arcedis, immodica vigilantia adhibenda est.

Deinde si nebula et terra omnium obscenorum motuum densitas animam irruperit, cantare necesse est animum resistentem: **326** *Nigra sum, sed formosa, filia Jerusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis* (Cant. I, 4). Nigra, inquit, ut tabernacula Cedar, utpote quæ inter obscura vitæ mundialis, in caliginibus erumpentium tempestatum sub spe manentium civitatis milito, et corporalis molestiæ nubilo necessario adhuc turbor. Sed licet his aliquoties invita subjaceam, formosa tamen sum, ut pelles Salomonis, quia quiddam simile martyrum molior, dum eum quem illi contra principes potestatesque tenebrarum visibilium persecutorum, incensorum, positis corporum, in tegumentis animæ scilicet, pellibus, confligendo sortiri studueré triumphum. Hunc ego adversus carnem et sanguinem exposito vitiorum ponderé, circumstans me peccatum excutiens, non sine carnis acri injuria, et animi angustia diuturnis conflictibus dimicando obtinere nitor.

Dispensativè sane a Deo agitur ut, cum tentationis fuco aliquando mea conscientia offunditur, a timore suæ, quæ forsitan subriperet, elationis exci-

(28*) Nota auctoris summam animi demissionem.

dat, et quanto suo judicio nitorem consuetum amisisse se dolet, eo apud intimum inspectorem formosior exstet. Sicut enim lilium inter spinas (Cant. II, 2), et si quando earum aculeis illiditur, vim sui tamen odoris non minuit, sic mens æterni Sponsi jam amore donata, inter illas, quas rex Ægypti, diligenter maribus enecat, fovere desiderat filias (Exod. I, 22), id est fluxos mollesque cogitatus, ac si inter mulierculas turpes, regis virgo munditiæ, speciei et honoris gloria excellentis emineat. Expergiscamur igitur, et omnimodum a nobis laboris exigamus vectigal, et emundandæ operam demus menti, nec vacando virtutes sponte nobis æstimmus innascituras, et sicut vulgo joculariter de presbyteris solet dici quod infulati operantur, et rebrachiati comedunt. Ita nos exertas habendo manus exercendæ corporis voluptati, ac sopitos habendo divinis officiis sensus somniando putemus promereri Deum; at longe aliter (28*).

Hæc tibi, o sancta et excellens omni pio exercitio anima, coactus monitu contra me ipsum vehementi impetu delatravi, et dum vitia animorum tibi multa circumlocutione distinxi, me ipsum, vellem nollem, tibi expandi. At si de virtutis studio quidquam dixi, naturæ potius ascribere debes potentiæ, quæ nunquam a bono prorsus est exors, quam meæ in aliquo studio experientiæ. *Narratio stulti*, ut ait quidam, *quasi sarcina in via* (Eccli. XXI, 19). Sed penes te excusatum de longiloquio præsumere me audeo, qui quod ausus sum, rogatu potissimum feci tuo. Dant tibi alii pictos et copioso ornatu spectabiles libros, ego utinam utile aliquid tuis quæam deferre conspectibus! Accipe igitur de tua te salute monentem, et licet me secus agere quam dico cognoscas, ne asperneris quod pro tua tibi salvatione depromitur. Libens quæ jusseris egerim. Præmium saltem laboris hujus tuas mihi orationes impende.

FINIS.

VEN. GUIBERTI ABBATIS

IN LIBROS QUATUOR

DE PIGNORIBUS SANCTORUM

EPISTOLA NUNCUPATORIA.

327 Domno et Patri, Sancti Symphoriani abbati ODONI⁽²⁾; GUIBERTUS Dei Genitricis utinam minister ac servus; lætos in Dei servitium habere processus.

Auctor instituti sui rationem reddit. — Cum plurimæ questionis super dente Salvatoris, quem nobis contigui Sancti Medardenses habere se asserunt, apud me perstreperet, cum vulgariter aliquibus sae-

gissent, censui litteris pauca super capitulo isto perstringere, et tacitis aliorum sensibus quid animus meus inde sentiret edicere. Dum ergo rem ipsam in ipsa libelli fronte aggrederer, et quod conceperam vix pagina integra dictando eniterer, tanta pro similibus dicendorum influxit copia, ut cepta indefinite mox desereretur materia. Cumque